

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

612

URAIA

Muda: Saa 3

MAJIBU

Mwaka: 2018

Maelekezo

1. Karatasi hii ina sehemu A and B.
2. Jibu maswali yote.

maktaba.tetea.org

1. Orodhesha kazi nne za Mahakama Kuu ya Tanzania.

Kazi za Mahakama Kuu ni:

Kusikiliza kesi za jinai kubwa: Mahakama Kuu inashughulikia kesi kama mauaji au wizi wa silaha ili kuhakikisha haki inatendeka.

Kusikiliza kesi za madai: Inasikiliza migogoro ya ardhi au mali yenye thamani kubwa ili kutoa uamuzi wa haki.

Kusikiliza rufaa: Inapokea rufaa kutoka mahakama za chini, kama Mahakama za Wilaya, ili kuhakikisha haki.

Kusimamia katiba: Inalinda katiba kwa kuhakikisha sheria zinazotungwa haziendi kinyume na katiba ya nchi.

2. Taja misingi minne ya ufundishaji na ujifunzaji wa somo la Uraia.

Misingi ya ufundishaji ni:

Kushirikisha wanafunzi: Wanafunzi wanapaswa kushiriki, kama kujadili haki za raia, ili kukuza uelewa wao.

Kutumia mifano ya vitendo: Mwalimu anapaswa kutumia mifano, kama hadithi za viongozi wa Tanzania, kufundisha maadili.

Kuzingatia mazingira ya wanafunzi: Maudhui yanapaswa kuhusiana na maisha yao, kama kufundisha kuhusu serikali za mitaa.

Kukuza maadili: Ufundishaji unapaswa kukuza maadili kama uaminifu, kama kufundisha umuhimu wa kupiga kura kwa haki.

3. Kwa kifupi eleza umuhimu wa kutumia kiongozi cha mwalimu katika kufundishia wa somo la Uraia. Toa hoja nne.

Umuhimu wa kiongozi ni:

Kutoa mwongozo: Kiongozi cha mwalimu kinamudu mwalimu kufuata mtaala, kama kufundisha haki za raia kwa mpangilio.

Kusaidia kupanga somo: Kinasaidia mwalimu kuandaa somo vizuri, kama kuweka malengo ya kufundisha muundo wa serikali.

Kuhakikisha uwiano: Kinaonyesha mada zote zinazopaswa kufundishwa, kama katiba na haki za binadamu, bila kupuuza.

Kusaidia tathmini: Kinatoa mifano ya maswali, kama “Taja haki za raia,” ili mwalimu apime uelewa wa wanafunzi.

4. (a) Kwa kifupi eleza maana ya maadili.

(b) Ainisha mbinu tatu za kurekebisha mmomonyoko wa maadili katika jamii.

(a) Maana ya maadili:

Maadili ni kanuni za tabia zinazoongoza mtu au jamii katika kufanya maamuzi ya haki, kama uaminifu, heshima, na ushirikiano.

(b) Mbinu za kurekebisha mmomonyoko wa maadili:

Kutoa elimu ya maadili: Kufundisha jamii kuhusu maadili kama uaminifu kupitia shule na semina.

Kushirikisha viongozi wa dini: Viongozi wa dini wanaweza kuhubiri maadili kama upendo katika ibada zao.

Kuweka sheria kali: Serikali iweke sheria za kupambana na tabia mbaya, kama adhabu kwa wafisadi, ili kukuza maadili.

5. Orodsha faida nne za kutunza zana za kufundishia na kujifunzia somo la Uraia.

Faida za kutunza zana ni:

Kudumu kwa muda mrefu: Zana kama chati za haki za raia zinadumu, hivyo zinatumika kwa miaka mingi.

Kuhakikisha ufanisi: Zana zilizotunzwa, kama ubao, zinahakikisha ufundishaji unaendelea bila matatizo.

Kupunguza gharama: Kutunza zana huzuia gharama za kununua mpya, kama kununua chati mpya kila muhula.

Kuvutia wanafunzi: Zana zilizotunzwa, kama picha za rangi, zinawavutia wanafunzi na kuwafanya wazingatie.

6. Katika hoja nne, oneshwa faida za mipango katika uchumi.

Faida za mipango ni:

Kukuza maendeleo: Mipango kama Kilimo Kwanza inaongeza uzalishaji wa mazao, kama kahawa, hivyo kukuza uchumi.

Kuvutia uwekezaji: Mipango ya uchumi, kama ujenzi wa bandari, inavutia wawekezaji wa nje.

Kupunguza umaskini: Mipango kama MKUKUTA inasaidia kutoa huduma za afya na elimu, hivyo kupunguza umaskini.

Kuhakikisha usawa: Mipango inahakikisha rasilimali zinagawanywa kwa usawa, kama kujenga shule vijijini.

7. Eleza maana ya istilahi zifuatazo kama zinavyotumika katika andalio la somo la Uraia:

(a) Ujuzi Mpya

(b) Tafakuri

(a) Ujuzi Mpya:

Hurejelea maarifa mapya yanayofundishwa kwa wanafunzi, kama kufundisha muundo wa serikali ya Tanzania kwa mara ya kwanza.

(b) Tafakuri:

Hurejelea kumudu wanafunzi wafikirie na kujadili mada, kama kuuliza “Haki za raia zinasaidiaje jamii?” ili kukuza mawazo yao.

8. Bainisha stadi nne muhimu zinazohitajika kwa mtu kuwa raia mwenye wa Tanzania.

Stadi za raia ni:

Kushiriki katika demokrasia: Kama kupiga kura kwa haki wakati wa uchaguzi wa viongozi.

Kuzingatia sheria: Kufuata sheria za nchi, kama kulipa kodi kwa wakati.

Kukuza maadili: Kuonyesha maadili kama uaminifu, kama kuripoti rushwa kwa mamlaka.

Kushirikiana na wengine: Kufanya kazi na wengine, kama kushiriki katika harambee za kujenga shule.

9. Kwa kifupi chambua zana za mbili za upimaji katika somo la Uraia.

Zana za upimaji ni:

Maswali ya mdomo: Mwalimu anauliza maswali kama “Taja haki za raia tatu” ili kupima uelewa wa wanafunzi.

Kazi za kikundi: Wanafunzi wanapewa kazi ya kujadili, kama “Haki za binadamu zinasaidiaje?” ili kupima ushirikiano na uelewa wao.

10. (a) Ni maana ya tathmini?

(b) Ainisha faida tatu za kumudu tathmini mwanafunzi katika somo la Uraia.

(a) Maana ya tathmini:

Tathmini ni mchakato wa kukusanya taarifa kuhusu uelewa wa mwanafunzi, kama kupima jinsi anavyoelewa haki za raia.

(b) Faida za tathmini:

Kutambua uelewa: Inasaidia mwalimu kuona kama mwanafunzi anaelewa, kama kama anaweza kutaja majukumu ya Bunge.

Kuboresha ufundishaji: Inamudu mwalimu kubadilisha mbinu, kama kutumia hadithi ikiwa wanafunzi hawajaelewa.

Kumudu motisha: Inawapa wanafunzi motisha, kama kupongezwa kwa kujibu vizuri maswali ya Uraia.

11. Chambua shughuli tatu za Baraza la Wawakilishi la Zanzibar.

Shughuli za Baraza ni:

Kutunga sheria za Zanzibar: Baraza linatunga sheria zinazohusu Zanzibar, kama sheria za utalii.

Kusimamia serikali ya Zanzibar: Linahakikisha serikali ya Zanzibar inawajibika, kama kuuliza maswali kuhusu bajeti.

Kuwakilisha wananchi: Wawakilishi wanawakilisha maoni ya wananchi, kama kuuliza kuhusu ukosefu wa maji.

12. Katika hoja sita, eleza umuhimu wa kufanya kazi kwa bidii na uadilifu.

Umuhimu wa kufanya kazi ni:

Kukuza maendeleo ya kibinafsi: Bidii inamudu mtu kupata mafanikio, kama kumudu biashara kwa kufanya kazi kwa bidii.

Kupata heshima: Uadilifu unamudu mtu kupata heshima, kama kiongozi anayeongoza bila rushwa.

Kukuza uchumi: Bidii ya wafanyakazi inakuza uchumi, kama wakulima wanaovuna mazao mengi.

Kuzuia rushwa: Uadilifu unazuia tabia mbaya, kama kiongozi kutochukua rushwa.

Kukuza ushirikiano: Bidii na uadilifu unawafanya watu washirikiane, kama wafanyakazi wanaofanya kazi kwa pamoja.

Kukuza maadili: Inawafundisha wengine maadili, kama watoto kuiga wazazi wanaofanya kazi kwa uadilifu.

13. Eleza misingi mitatu ya sera ya mambo ya nje ya Tanzania na katika hoja tatu, oneshwa namna wananchi anavyofaidika na sera hiyo.

Misingi ya sera ya mambo ya nje:

Kutofungamana na upande wowote: Tanzania haichukui upande katika migogoro ya kimataifa, kama vita vya Ukraine na Urusi.

Kudumisha amani: Inashirikiana na nchi zingine kudumisha amani, kama kutuma wanajeshi wa UN.

Kukuza ushirikiano: Inashirikiana na nchi zote, kama kupata misaada kutoka China.

Namna wananchi wanavyofaidika:

Kupata misaada: Wananchi wanapata misaada, kama hospitali zilizojengwa na China.

Kukuza biashara: Wananchi wanauza bidhaa nje, kama kahawa kwa Ulaya, hivyo kupata pesa.

Kudumisha amani: Wananchi wanaishi kwa amani kwa sababu ya ushirikiano wa kimataifa wa Tanzania.

14. Katika hoja sita, oneshwa athari za kutofundisha vyema mada ya uchambuzi wa masuala chanya na hasi ya ushirikiano wa kiserikali na kisisasa.

Athari za kutofundisha vyema ni:

Ukosefu wa uelewa: Wanafunzi hawawezi kuelewa faida za ushirikiano, kama kupata misaada ya elimu.

Kukosa uelewa wa hasara: Hawawezi kutambua hasara, kama utegemezi wa kiuchumi kwa nchi za nje.

Ukosefu wa ushiriki: Wanafunzi hawawezi kushiriki katika masuala ya ushirikiano, kama kuuliza kuhusu sera za nje.

Kupunguza maadili: Hawawezi kukuza maadili kama ushirikiano, kwa sababu hawajaelewa umuhimu wake.

Kukosa mawazo ya uchambuzi: Hawawezi kuchambua masuala, kama kulinganisha faida na hasara za ushirikiano wa UN.

Kupunguza uwezo wa kufikiri: Hawawezi kufikiri kwa kina kuhusu ushirikiano wa kiserikali, kama athari za uhamiaji.

15. Chambua mbinu sita zinazoweza kutumika katika kukusanya machapisho bora ya ziada ya somo la Uraia.

Mbinu za kukusanya ni:

Kutafuta kwenye magazeti: Kukusanya habari za Uraia, kama habari za uchaguzi, kutoka magazeti.

Kutembelea maktaba: Kupata vitabu vya Uraia, kama vitabu vya katiba, kutoka maktaba.

Kutumia intaneti: Kutafuta taarifa mtandaoni, kama kupakua hati za haki za binadamu.

Kushirikiana na wenzake: Kuomba machapisho kutoka kwa walimu wenzake, kama chati za muundo wa serikali.

Kurekodi vipindi vya televisheni: Kurekodi vipindi vya Uraia, kama mahojiano ya viongozi, kwa matumizi darasani.

Kutembelea ofisi za serikali: Kupata hati za serikali, kama sera za uchumi, kutoka ofisi za mitaa.

16. Eleza umuhimu wa mwalimu wa somo la Uraia kufanya majaribio ya zana za kufundishia na kujifunzia kabla ya kuzitumia. Toa hoja sita.

Umuhimu wa majaribio ni:

Kuhakikisha zana zinafaa: Majaribio yanaonyesha kama zana, kama chati, inafaa kwa umri wa wanafunzi.

Kuzuia matatizo: Yanasaidia kuepuka matatizo, kama chati isiyoweza kusomeka kwa wanafunzi wa nyuma.

Kuboresha ufundishaji: Mwalimu anaweza kuboresha zana, kama kuongeza rangi kwenye picha ili kuvutia.

Kuhakikisha usalama: Majaribio yanahakikisha zana ni salama, kama vifaa visivyo na ncha kali.

Kupima ufanisi: Mwalimu anaweza kuona kama zana inasaidia kufundisha, kama picha zinazofafanua haki za raia.

Kujiandaa vizuri: Majaribio yanamudu mwalimu kujiandaa, kama kurekebisha zana kabla ya somo ili kuepuka aibu.